

Forfatter: Brorson, Hans Adolph

Titel: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

Citation: Brorson, Hans Adolph: "Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956", i Brorson, Hans Adolph: *Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956*, 1951-56, s. 509. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-brorson03grval-shoot-idm140139954003776.pdf> (tilgået 28. oktober 2021)

Anvendt udgave: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

Ophavsret Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen.](#)

5.

∞ Lige så let det er at se, at Brorson må have haft musikforlæg til »Svanesang«s ariemetre¹), lige så svært er det (jf. s. 496) at påvise, hvilke enkelte melodier han må tænkes at have brugt. Hans søn, udgiveren, kalder digtene »åndelige sange«, men undlader at angive melodierne til dem. Hans datter kalder dem »arier« og bevidner hans lyst til musik og sang. Hans husjomfru nævner hans ledsagende luthspil. Hans senere efterkommere, datterdattersønnen (Tuxen) og brodersønnens søn (Winding Brorson) taler i almindelighed om melodiernes gammeldags verdslige præg og den anvendte paroditeknik; de beklager, at de »for største delen« er gået tabt, og glemmer dog at nævne

* [510](#)

∞ de få, de husker¹). Endelig efterlyser den første videnskabelige Brorson-udgiver, J. A. L. Holm (1830) dem forgæves og stiller selv nogle foreløbige, lidet sandsynlige melodiforslag²). Hertil har vi fra ældre tid kun de allerede (s. 496) nævnte 3 (4) håndskrevne melodiangivelser i Universitetsbibliotekets eksemplar af »Svanesang«s førsteudgave. Som vist af dr. L. J. Koch³) kan de ikke siges direkte at afspejle en Brorson'sk slægtstradition. På den anden side svarer de i tal til de »meget få«, som A. W. Brorson kunne huske, og fremtræder i en skrift, som måske ligger forud for 1782, altså nær op ad digterens egen tid. Her er da vort eneste holdepunkt i selve »Svanesang«, selv om det må betragtes med rimeligt forbehold. Eet holdepunkt endnu har vi uden for »Svanesang«, nemlig i Ålborg-manuskriptet fra Brorsons egen hånd til hans opstandelsesprædiken⁴). Her afsluttes manuskriptet med kantaten om engelen, Maria Magdalene og Jesus (Sv. 12; III, nr. 295), hvortil Brorson selv har føjet melodiangivelsen »Nur frisch zum Himmel zu« og sat gentagelsestegn og udskrevet gentagelsesdele, der stemmer med de blækskrevne tegn ved samme sang i Universitetsbibliotekets eksemplar.

∞ Skal man - iøvrigt på bar bund - i gang med eftersøgningen af de oprindelige melodier til »Svanesang«, må, så vidt jeg ser, følgende veje benyttes: Først ordnes de 70 digte i grupper med samme strofeform, svarende til de Freylinghausen'ske »arter« (jf. s. 497). Jeg begynder med »Svanesang«s første nummer og betegner denne tekst og dens metriske paralleler med romertal I osv. Man bemærker allerede herved den af Brix⁵) påviste ejendommelighed, at af 30 digte, der parvis deler metrum, er de 10 par sidestillede, dels imod den orden, som indholdet ellers ville foreskrive. Muligt har det glædet Brorson at skrive flere tekster, der passede til samme melodi, - og så beholde disse sammen under noderne. - Dernæst sammenlignes hver

* * * * * [511](#)

∞ strofegruppe med de metriske *paralleler inden for »Klenodiet«*. Har Brorson i forvejen kendt melodi(er) til et versemål, er der en vis sandsynlighed for gentagen brug, jo stærkere, jo sjældnere metret er. De gamle, traditionelle salmemelodier får næppe større betydning; dels er deres versemål for simple, dels var Brorsons smag, som vi har set, i »Svanesang« ihvertfald ikke for dem; det er pietistmelodierne og deres nærmeste forgængere, der foretrakkes. - Finder vi intet ad denne vej, må *strofeparalleler søges i tidens og den nærmeste for- og eftertids verdslige arie- og visebøger*, de tyske fra Rist og Voigtländer til Rathgeber og Sperontes, de nordiske fra Terkelsen og op til Weise, Thielo, Graae, Bellman og Lütken. Atter her vil en melodi have jo større sandsynlighed for sig, jo sjældnere et metrum den er til, ligesom eftersøgningen vil være retfærdiggjort ud fra vor viden om den aldrende Brorsons smag for sin tids verdslige sangkunst. - Mere end til sandsynlighedsslutninger når vi dog ikke ad disse to veje. Vi må derfor prøve at øge sikkerheden ved at sammenligne de melodier, vi således har fundet, med de *folketoner*, som Brorson-teksterne sidenhen har været sunget på i de vakte kredse i Norden. Viser en folketone sig da at være en omsyngning (eller måske blot en svagere efterklang) af f. eks. en Freylinghausen- eller en Sperontes-melodi, da er sandsynligheden stor for, at denne melodi har været Brorsons oprindelige forlæg. Uden Brorsons tekst var den næppe kommet i omløb i folket. På den anden side har netop sangen fra mund til mund spillet en meget væsentlig rolle. Om en af de norske pietistiske vækkere hedder det¹), at »han vant ennå fleir ved sin sang enn ved sin tale«.

∞ Eftersøgningsarbejdet, således som det er skitseret her, er så stort, at jeg til dato kun har nået de to første etaper af det. I min artikel »Brorsons Svanesang« (Samf. Dansk kirkesangs årsskrift 1943, s. 68 ff.) antydede jeg metoden og meddelte nogle få fund og forslag, kraftigt bistået af Harald Vilstrup, Nils Schiørring, Torben Krogh og Finn Viderø. I den foreliggende afhandling skal jeg prøve den første samlede gennemgang af

* [512](#)

X stoffet, men med meget væsentlige indskrænkninger. For pietistmelodiernes vedkommende har jeg måttet nøjes med Pontoppidans salmebog (1740/42/77), Breitendichs koralbog (1764), Schemelli-melodierne (1736) og det ufuldstændige register over de 70 »arter« hos Freylinghausen (I, 1704; II, 1714; I-II, 1741/711). For de verdslige melodiers vedkommende har jeg, som nævnt (s. 498), kunnet støtte mig til »Dansk sanghistorisk registrant«s strofekarotek over Stubs vers og Foss' og Sperontes' melodier, suppleret med et foreløbigt gennemsyn af Rathgebers »Augsburger Tafelkonfekt« (1733-40) og Graaes »Arier og sange« (I, 1773; II, 1777), der kun har givet lidt hver2). - Hvad endelig folketonerne angår, har jeg til den planlagte bekræftende sammenligning foreløbig kun inddraget det trykte, danske og norske materiale. Allerede dette er så omfattende og fastholdelsen af de enkelte variantgrupper så intrikat, at det blev naturligt og nødvendigt for mig i første omgang at standse her ved det lettest tilgængelige stof3). Endelig har jeg begrænset sammenligningen til Svanesangene alene og de få, usikre Klenodiemelodier nr. 110-124 (jf. s. 506 f.).

X *

X Det vil være rimeligt at bringe en oversigt over dette folkelige materiale først - i tabelform med alle nødvendige forkortelser. Undersøgelserne af de enkelte Svanesangs-grupper kan derefter nøjes med henvisninger til tabellen. Følgende forkortelser er benyttet:

*** 513

X

Sand: M. K. Sand.

I: Melodier til »Troens rare klenodie.. samlet fra folkemunde..« (Lehmann og Stage, Kbh. 1911),

II: 30 melodier til Kingoske og andre gamle salmer - samlet fra folkemunde - (eget forlag, Kolding 1915) og

III: 75 melodier til salmer og sange af Brorson, Kingo og flere - fra folkemunde og gamle kilder (eget forlag, Kolding 1918).

MM.: Menighedens melodier (jfr. s. 497).

Li.: L. M. Lindeman: Ældre og nyere norske fjeldmelodier I-II, u. å. (1853 ff.).

EL: Catharinus Elling.

I: Religiøse folketoner. Bearb. f. bl. kor. 1.-3. række. Kristiania (1901-19).

II: Religiøse folketoner. Bearb. f. sang og piano. Hefte 1-11, 12 ab samt tillægshefte. Kristiania (1907-29) og

III: Enstemmige religiøse folkemelodier. Hefte 1-2. Kristiania (1915-16).

Gudbr.: O. M. Sandvik: Folkemusikk i Gudbrandsdalen. Oslo 19201, 19482.

Øst: O. M. Sandvik: Østerdalsmusikken. Oslo 1943.

Set.: O. M. Sandvik: Setesdalsmelodier. Oslo 1952.

Hertil uden for tabellen:

Olav Sande: Norske folketonar. U. å. Lunde & Co. Bjørgvin.

X *

X Tabellen er ordnet alfabetisk efter Svanesangens førstelinier. Sange uden (trykt) folkemelodi er udeladt. Hvor samlinger fremtræder i flere bind, hefter eller rækker, er dette angivet ved det første tal i kolonnerne. Derefter følger melodiernes nummer. Bogstaverne a, b, c... betegner i de forskellige udgaver, som her er fulgt, snart nye melodier, snart blot varianter af samme tone (herfor gøres der rede i den flg. række undersøgelser). Da den større samling El. II (190 melodier) indeholder alle melodier fra den mindre El. I (30 mel.) undtagen tre (Her vil ties; Nu, verdens rige; og: Overmåde fuld af nåde), er disse to samlinger stillet i samme kolonne og El. II er fulgt, overalt hvor det var muligt. Da den ikke er nummereret, er her angivet sidetal i hvert af samlingens hefter. Kun de tre undtagelser meddeles altså med række og nummer fra El. I.

X *

X

Samme

indextal (fra 1- ved to eller flere numre betegner identitet mellem de pågældende melodier;

3)

Samme

indextal (fra 4- ved to eller flere numre betegner nærmere eller fjernere slægtskab mellem de pågældende melodier (variantforhold);

6)

? efter et nummer betegner, at melodien ikke eller næppe er optegnet fra folkemunde, men at den dog efter sin karakter bør tages med i betragtning.

[x](#) I tabellen angiver det første arabertal Brorson-tekstens nummer i »Svanesang«, det andet (i parentes) dens nummer i nærv. udgave.

[514](#)